

Ольга Ніпіаліді
к.е.н., Тернопільського національного
економічного університету

Роль кредитної кооперації в умовах ринкових трансформацій

Постановка проблеми. Сьогодні все частіше можна почути про кредитні кооперативи, або кредитні спілки, в яких можна отримати кредит на соціальні потреби або підприємницькі цілі, а також, навпаки, розмістити вільні грошові кошти під більш вигідний, ніж банківський, процент. Так що ж таке кредитна спілка?

Стан вивчення проблеми. У найбільш широкому розумінні спілка – це фінансовий кооператив, який одночасно є і громадською, і фінансовою організацією та є специфічною формою господарювання, відмінною від інших форм. Із соціальної точки зору кредитна спілка – це форма фінансової взаємодопомоги та економічного захисту людей; із організаційної – громадська організація; з економічної – фінансова установа; а разом – це фінансовий кооператив.

Необхідно зазначити, що кредитні спілки - це не породження "епохи перебудови". Кредитні спілки існували і в дореволюційній Україні, і після революції - аж до 30-х років. Більш за те: каси взаємної допомоги в радянських організаціях і на підприємствах - це усучаснений варіант тих же кредитних спілок.

Криза, в якій опинилася українська фінансова система, висвітила основні недоліки комерційних банків з точки зору як великого, так і малого бізнесу - їх ненадійність, залежність від держави, нездатність швидко реагувати на зміну ситуації, внаслідок

великих обсягів нагромаджених і вкладених коштів. Такі малі форми кредитування, як кредитні кооперативи, кредитні спілки і товариства взаємного кредитування більш гнучко реагують на кризу. Тому є декілька причин. По-перше, грошові фонди кредитних кооперативів належать пайовикам, а значить вони можуть ухвалити рішення про повернення своїх паїв. По-друге, управління в кредитних кооперативах прозоре і фінансові потоки легко відстежити. По-третє, вкладення коштів в ризиковані операції заборонене, тобто фінансові втрати незначні. По-четверте, пайовики знають один одного особисто - це означає, що неповернення кредиту практично неможливе, оскільки важко передбачити, що ти не повернеш борг сусідові, співробітникові, друзям і знайомим. Крім того, часто кредитні кооперативні об'єднання - єдине місце, де суб'єкти малого підприємництва можуть взяти кредит, оскільки висока вартість трансакційних витрат робить їх небажаними клієнтами комерційних банків.

Отже, питання дослідження ролі кредитної кооперації в Україні в сучасних умовах ринкового господарювання є досить актуальним.

Достатньо уваги дослідженню даної теми приділили в своїх наукових працях українські вчені Витанович І.А., Гончаренко В.В., Голуб В. М., Гедзевич О.А., Івасів Б.С., Пантелеймоненко А.О та інші.

Нові явища і процеси, що відбуваються в економіці України, потребують, на наш погляд, нові узагальнення і розроблення рекомендацій з питань подальшого удосконалення та розширення кредитування населення.

Результати дослідження. На сьогоднішній день, кредитні спілки не тільки виконують своє основне завдання взаємодопомоги та фінансової підтримки своїх членів, але й включені в реалізацію загальнодержавні програми (особливо аграрного ринку). Система

державного регулювання кредитних спілок в Україні більше зорієнтована на дерегуляцію. Основне завдання державного регулювання — визначення ступеня відповідності кредитної спілки але критеріям, які дозволяють здійснювати захист інтересів їхніх членів та спрямовані на зменшення ризиків кредитних спілок.

Зміни в законодавстві призвели до виникнення як загальних проблем для вітчизняного фінансового ринку, так і специфічних нюансів для сегмента кредитних спілок. Зокрема, кредитні спілки несуть відповідальність за стягнення індивідуального податку. Представники ж більшості з кредитних спілок відстоюють позицію про те, що кредитні спілки повинні нести відповідальність лише за утримання індивідуальних податків у частині доходів трудового характеру, виплачених за договорами найму, за трудовими контрактами. Розповсюдження ж цієї норми на всі доходи по депозитах, пайових внесках є не виправданим з цілого ряду причин, і насамперед – це заощадження, які вже були оподатковані. Тут держава повинна знайти якусь золоту середину. Всі заощадження і в кредитних спілках, і в банках – це легалізовані гроші, що працюють на легальну економіку. І держава повинна визначити, що їй вигідніше – оподаткувати і „відлякати” якусь частину вкладників, повернувши гроші в тіньову економіку, чи сприяти здоровій конкуренції й установлювати правила гри, що будуть її підтримувати.

За новими вимогами, кредитні спілки повинні звітувати перед податковою інспекцією і знімати відсоток з нагромадженого прибутку, що досить дорого з погляду адміністрування. Представники кредитного руху запевняють, що оподаткування доходів вкладників у кредитних спілках їх надзвичайно турбує не тому, що вони не хочуть платити податки, а тому, що вважають це не їхньою функцією. Кредитна спілка не має права оподатковувати своїх членів, таке право має лише держава. На жаль, Закон України

„Про оподаткування з доходів фізичних осіб” містить в собі цю неоднозначність [1, с.83]. До того ж, кредитні спілки класифікуються чинним законодавством як фінансово-кредитні установи. Ті ж з них, що не переєструвалися й не внесені до державного реєстру (а таких більшість), не є фінансовими установами – мають статус громадської організації. Вони на власний вибір могли залишатися в цьому статусі цілком легально до вересня 2004 р.

Ще одним проблемним питанням кредитних спілок можна назвати впровадження обов'язкового для всіх фінансових установ фінансового моніторингу. Це передбачає введення додаткової штатної одиниці, а якщо взяти до уваги, що штат переважної більшості кредитних спілок складається всього з двох спеціалістів, то тепер один з них, замість того, щоб займатися внутрішніми процедурами, змушений буде згідно з законом займатися фінансовим моніторингом. Як свідчать фахівці, із впровадженням фінансового моніторингу практикою стали перевірки кредитних спілок. Перевіряються касові ордери для того, щоб знати приблизну кількість готівки, що проходить за тиждень, місяць чи квартал, перевіряється рівень грошових обігів в кредитній спілці [4]. З одного боку інформація не пов'язана з персоналіями, але у конкретному касовому документі зазначене конкретне прізвище. Виникає досить делікатна ситуація з проблемою таємниці вкладу.

Нерозвиненість вітчизняного небанківського фінансового сектора зумовлена відсутністю традицій щодо користування фінансовими послугами, а також недовірою населення до фінансових установ через знецінення вкладів в Ощадбанку, Укрдержстраху та довірчих товариствах.

Можна передбачити, що розвиток ринку небанківських фінансових послуг загалом і послуг кредитної спілки зокрема, буде відбуватися одночасно із збільшенням грошових доходів населення.

Адже в умовах, коли заробітна плата практично дорівнює прожитковому мінімуму, важко розраховувати на заощадження населення та їх вкладення у небанківські фінансові установи.

В Україні на сьогодні фактично відсутня централізовано нагромаджена об'єктивна інформація про фінансовий стан кредитних спілок. Треба прагнути до того, щоб кредитна спілка стала надійним місцем утримання заощаджень своїх членів, щоб вони могли отримати фінансовий звіт, офіційну публікацію в якомусь рейтинговому агентстві чи державному органі і зробити висновок, куди варто вкладати гроші. На жаль, сьогодні існує великий ризик маніпулювання фінансовими даними, узурпації каналів збору інформації.

Також кредитні спілки планують ініціювати від асоціацій контакти з асоціацією українських банків, зокрема, в тому, що вони солідарні з ними в позиції оподаткування доходів фізичних осіб. Ми вважаємо це передчасним з точки зору макроекономічної ситуації. Зрозуміло, що треба розширювати базу оподаткування, однак дуже часто наведення прикладів типу „зробимо це так як в Голландії, як в Гренландії... „ Порівняємо: голландець тримає 100 тис. євро своїх кровних заощаджень, які в нього ніколи ніхто не відбирав, і які ніколи двічі в ціні не зменшувалися. І якщо від 3% річних від них ще 5% утримувати податку, то для нього це неприємно, але особливо негативно на його майбутньому не відобразиться. Цього не можна сказати про ситуацію в Україні. Порядок податкових відрахувань 5% в них і 20% в нас, різниця, як бачимо, не на нашу користь. Тож треба створити таку ситуацію, щоб і банки, і кредитні спілки асоціювалися з таким надійним місцем, де вже ніколи гроші не зникнуть.

Спеціалісти департаменту кредитних установ Держфінпослуг, постійно підкреслюють, що ринок повинні формувати самі кредитні

спілки. Але це небанківські установи, які залучають кошти громадян, і тут контроль з боку держави, повинен бути обов'язково і повинні бути інструменти цього контролю.

Висновки. Таким чином, кредитний рух має достатній запас розвитку, але для цього треба вирішити комплекс взаємопов'язаних питань, які охоплюють, зокрема:

- створення сприятливого податкового середовища для некомерційних фінансових установ;
- чітке визначення статусу неприбутковості на законодавчому рівні; підтримка та розвиток супутніх видів бізнесу, що зменшують ризики кредитування;
- прискорення процесу прийняття та виконання судових рішень, створення у ході судової реформи механізмів, що сприяють спрощенню цього процесу для невеликих позовних сум;
- створення ліберальної та заохочувальної системи моніторингу дрібних підприємницьких структур, що сприяла б їх зростанню та оздоровленню.

Вказані питання повинні вирішуватися комплексно, в тому числі, шляхом розвитку наукових напрямів досліджень, які є достатньо перспективними.

Список використаної літератури:

1. Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб” від 22.05.03 р. №889-IV // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №86(1119). – С. 72 – 96.
2. Голуб В.М. Кредитний портфель як об'єкт управління // Банківська система в умовах трансформації фінансового ринку України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. — К.: КНТЕУ, 2003. – С.165–167.

3. Пересада А.А. Науково-методологічні засади реформ та стратегія економічного розвитку України // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 7. – Суми: Мрія-1 ЛТД; УАБС, 2003. – С.267-271.
4. Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами. Розпорядження Держфінпослуг № 25 зі змінами і доповненнями від 13.11.2003 р. (№121); 15.04.04 р.(№336)// www.ukrcu.kiev.ua

УДК 334.012.34

Анотація

Ніпіаліді О.Ю. Роль кредитної кооперації в умовах ринкових трансформацій.

Ключові слова: кредитна спілка, кооперація, фінансовий кооператив, фінансовий моніторинг

Визначено концептуальні основи функціонування кредитних спілок в Україні, а також основні їх завдання. Розроблені пропозиції, які дозволять ефективно розв'язати проблеми кредитно – кооперативного руху.

Аннотация

Нипиалиди О.Ю. Роль кредитной кооперации в условиях рыночных трансформаций.

Ключевые слова: кредитное сообщество, кооперация, финансовый кооператив, финансовый мониторинг.

Обозначены концептуальные основы функционирования кредитных сообществ в Украине, а также их главные задачи. Разработаны предложения, которые позволят эффективно решить проблемы кредитно-кооперативного движения.

